

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Рівне – 2016

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Засновано у 2013 році

Рівне – 2016

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 7

Founded in 2013

Rivne – 2016

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 р.
та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016 р., № 1222)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

- M.S. Goncharenko, G.M. Ivanova. – Harkiv: Osnova, 1997. – 30 s.
- Ivanyk G.S. Shljahy rozvytku pozytyvnoho myslennja jak cilisnogo utvorennja v systemi funkcionuvannja zagal'noosvitnih zakladiv / G.S. Ivanyk // Molod', osvita, nauka i nac. svidomist' : zb. materialiv IX Vseukr. nauk.-prakt. konf. – K. : Vyd-vo Jevrop. un-tu, 2006. – Т. 3. – S. 91-93
  - Kyrychuk L.M. Kognityvna struktura dyskursu pozytyvnoho myslennja / L.M. Kyrychuk // Filologichni studii'. – 2004. – № 4. – S. 149 – 155.
  - Koncepcija valeologichnoi' osvity pedagogichnyh pracivnykiv / Informacijnyj visnyk vyshhoi' osvity. – K.: NMCVO, 2001. – №6. – S.34–38.
  - Mitina L.M. Psihologija professional'nogo razvitija uchitelja / L.M. Mitina – M.: Flinta: Moskovskij psihologo-social'nyj institut, 1998. – 200 s.

Резюме. Стаття содержит теоретическое обоснование влияния позитивного мышления на психологическое здоровье будущих педагогов. Охарактеризованы социально-психологические предпосылки формирования позитивного мышления. Установлен структурный состав позитивного мышления. Доказано влияние эмоционально-оценочного компонента на оптимистично-позитивную направленность личности. Раскрыты направления сохранения психологического здоровья.

Ключевые слова: позитивное мышление, психологическое здоровье, студенты, творческое мышление, оптимистично положительная направленность.

Summary. The article contains theoretical bases how positive thinking influences psychological health of the future teachers. Social and pedagogical prerequisites of the positive thinking formation are characterized. Structural composition of positive thinking is defined; it consists of the cognitive, emotional, appraising and behavior components in their interaction. The dependence of the optimistic and positive characteristics of a personality on the emotional and appraising component is proved. It is obvious that positive thinking can be considered as a variety of thinking which presence constructing interpretation image of the experience that is aimed at the solving problems of the inner character.

This image is in close interconnection with the affective sphere of a personality and positively influences it. Trends of psychological health keeping are determined. The prior thought is that future teachers should apprehend their professional health as the most important value of a personality.

Key words: positive thinking, psychological health, students, creative thought, optimistic and positive trend.

УДК 159.923.2

О.Д. ГЛАВІНСЬКА

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ СУВЕРЕННОСТІ

У статті проаналізовано актуальність проблеми суверенізації особистості. Охарактеризовано категорію «психологічна суверенність» як стійкий соціально-психологічний конструкт, який являє собою умову і результат продуктивної діяльності в різних галузях і тому може корелювати з об'єктивними і суб'єктивними показниками життєвої успішності, адекватними віковій стадії і конкретній життєвій ситуації людини, визначає спосіб і стиль життя особистості. Психологічну суверенність проінтерпретовано як якісну характеристику особистісного стилю людини, яка проявляється у здатності захищати, розвивати і розширювати свій психологічний простір.

Ключові слова: особистісна суверенність, психологічний простір особистості, автономність особистості, кристалізація «Я», суверенізація особистісного стилю.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства характеризується наявністю складних протиріч, серед яких ті, що стосуються розвитку і формування особистості. Ці протиріччя впливають на наукові погляди та емпіричні дослідження у психологічній галузі. Динаміка змін у сучасному світі сприяє зміні світогляду, ритму життя, швидкості та інтенсивності проживання подій, а це, у свою чергу, приводить до змін динаміки внутрішнього світу життя особистості, її самотворення, особистісного розвитку та суверенізації.

Суверенізація особистості – це її духовне і моральне розкріпачення, позбавлення від політичної та ідеологічної закомплексованості, синдрому невпевненості, безправ'я, віднаходження нею власного «Я». Даний процес свідчить про відновлення в особистості почуття самоповаги, впевненості в надійній захищеності своїх прав, власній гідності, що особливо актуально у зв'язку з останніми суспільними подіями. Разом з тим суверенна особистість – це правова особистість, яка розуміє та поважає закон, яка володіє необхідним мінімумом юридичної культури. Потреба саме в такій реалізації та самовідчутті підтверджується сучасною українською дійсністю, де девальвація духовних цінностей, породжена трансформацією критеріїв добра та зла, справедливого та несправедливого, унеможливує демократичні процеси в соціумі і призводить до багатьох особистісних залежностей громадян.

Проблема психологічного простору особистості і суверенності як його характеристики має глибокі витoki у психологічній науці (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, М.М. Бахтін, Г.О. Бурмістрова,

О.Р. Валединська, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, У. Джемс, Е. Еріксон, К. Левін, О.М. Леонтєв, С.Д. Максименко, С.К. Нартова-Бочавер, С.Л. Рубінштейн, Ю.М. Швалб, К. Юнг та ін.).

Розмаїття уявлень про зміст, природу і функцію особистісної суверенності підкреслює особливий пласт реальності, який вказує на «людину, що стається як особистість» (В.П. Зінченко), здатну здійснити «акт виходу за свої межі» (М.К. Мамардашвілі), що і позначалося спочатку у психології поняттями «автентичність», «автономність», а згодом поняттям «суверенність». У переважній більшості випадків вказані поняття розглядаються швидше як синоніми, аніж поняття, що мають свій обсяг і феноменологію.

Дж. Бюдженталь вважає змістовно близьким до саморозвитку поняття «автентичність». Він розуміє автентичність скоріше як сам процес проживання власного життя. У його концепції ключовим поняттям є «присутність», що означає не просто фізичне перебування, а усвідомлення своєї суб'єктності, контакт із внутрішнім життям. Виділяючи умови прояву автентичності ряд дослідників (С. Мадді, Д.О. Леонтєв, Є.М. Осін, Р. Пивоваров) однією з основних називають усвідомлення як відкритість власного досвіду, чутливість до самого себе, здатність слухати себе. А. Ленглі описує автентичність одночасно як спосіб життя і як певну іманентну характеристику, внутрішнє джерело трансценденції особистості, внутрішню силу, яка апіорі існує в кожному, але не кожна людина готова до неї прислухатися. У С. Мадді автентичність подана як певна морально-етична інтегральна характеристика, яка проявляється у життєстійкості особистості. Автентичність, так само, як і здатність до саморозвитку визначає життєстійкість особистості, оскільки дозволяє людині проживати справжнє (своє) життя і при цьому зберегти динамічну рівновагу: розвивається життя, і розвивається особистість. Автентичність та суверенність можна розглядати як умову та підставу для саморозвитку особистості. Саме вони уможливають внутрішню свободу, згоду із собою, самостійність вибору і відповідальність за нього.

Констатується, що досягнення суверенності (особистісної автономії) являє собою результат і фактор ненасильницького, шанобливого ставлення до суб'єкта і самого суб'єкта до світу. Суверенність являє собою також умову і результат продуктивної діяльності в різних галузях і тому може корелювати з об'єктивними і суб'єктивними показниками життєвої успішності, адекватними віковій стадії і конкретній життєвій ситуації людини.

Визначаючи перспективу дослідження автономії особистості, потрібно виділити роботи сучасних науковців С.В. Вальцева, В.А. Вейника, Р.А. Порошина, С.А. Попової, А.Д. Похилько та ін. усі ці дослідники сходяться в думці, що зростання особистості можливе за умови прояву її творчих зусиль. Автономія («самозаконність») – основна форма людського буття. Бути автономним означає вміти керувати собою [4].

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз проблеми психологічної суверенності як особистісного новоутворення та його впливу на стиль життя особистості.

Результати теоретичного дослідження. Стиль життя, що складається в різних соціальних групах, є узагальнюючим показником якості буття усього суспільства [2]. Специфічні характеристики виробництва і споживання соціокультурних послуг, набір та зміст вільної діяльності та системи цінностей утворюють стійкий соціально-психологічний конструкт, який можна визначити як спосіб або стиль життя [3, с. 14]. Однією з передумов організації та упорядкування особистого стилю життя є відчуття власної суверенності, яка дозволяє особистості розкривати динаміку змін соціально-психологічних норм та уподобань людини.

Спробуємо виділити ключові ознаки автономно розвиненої особистості: цілеспрямованість – наявність високої мети відрізняє автономну особистість. Саме мета довжиною в життя визначає вектор автономного розвитку людини; самодостатність. Цікавий той факт, що категорія «самодостатність» є однією з найбільш вживаних в описовій психологічній характеристиці особистості, але ні в жодному психологічному словнику немає її визначення. Самодостатня особистість – це особистість переконана, впевнена, вона сама собою задоволена, тому що сама всього досягла. Самодостатня людина володіє внутрішньою незалежністю, знаходиться у гармонії з собою та зі світом; здатність до самоспостереження. Автономно розвинена особистість потребує і набуває особисто пережитого досвіду; творча здатність. Це здатність до створення образу власного світосприйняття; позитивне мислення стає неодмінним атрибутом автономної особистості, яка розуміє перетворення суті в матерію за допомогою творчої сили розуму, усвідомлює потенціал свої думок і не впускає в свій розум негативу; духовна еволюція. Духовний розвиток автономної особистості завжди йде через індивідуально-духовну еволюцію, яка являє собою підняття особистості на вищий рівень. Це не разова акція, не поодинокий випадок, а щоденна праця особистості над собою, над своїм розвитком. Від духовного розвитку неможна відпочивати, про нього не можна забувати. Призупинення в особистісному духовному розвитку неминує визначає духовну деградація, втрату духовної автономії.

Проте, говорячи про особисту автономність, частіше мають на увазі незалежність, здатність приймати рішення, спираючись на внутрішню підтримку (сильний, сепаративний образ Я). Для нас цінним є те, що у визначенні суверенності, на відміну від автономності, більший акцент робиться на здатності особистості не тільки активно управляти своїм життям, а приймати його обставини. Ключовою ознакою при цьому є внутрішня згода. Таким чином, якщо в дослідженнях незалежності, не комфортності здійснюється зіставлення вчинку із заданими зовні нормами та зразками поведінки, то аналіз психологічної суверенності передбачає внутрішню емоційну згоду людини з обставинами її життя. Суверенність являє собою не просто ознаку гармонії з самим собою, як інтрапсихологічне явище, а й синергетичне ставлення до життєвих ситуацій, які подаються на мові середовища. Тому суверенність можна розглядати через ставлення до різних вимірів психологічного простору. Суверенність проявляється у переживанні автентичності власного буття, доречності в

просторово-часових і ціннісних обставинах життя, що сприяє прийняттю і впевненості людини в тому, що вона діє згідно з власними бажаннями і переконаннями.

Як відомо, у психологічній літературі суверенність тлумачиться як особистісна характеристика, що виражається в глибокому пізнанні дійсності і освоєнні нею соціального середовища. Передумовою усвідомлення особистістю своєї суверенності є кристалізація «Я», зрілість емоційно-психологічного ставлення до світу, розвиток самосвідомості.

На думку С.К. Нартової-Бочавер, психологічна (особистісна) суверенність – це здатність людини контролювати, захищати і розвивати свій психологічний простір, заснована на узагальненому досвіді успішної автономної поведінки [1]. Психологічна суверенність являє собою форму суб'єктивності людини і дозволяє в різних формах спонтанної активності реалізувати потреби.

Психологічна суверенність передбачає не зіставлення вчинку із заданими ззовні нормами і зразками поведінки, а внутрішню емоційну згоду з обставинами життя людини. На противагу дослідженням у рамках психосинтезу, гуманістичної і екзистенціальної психології особистості, суверенність являє собою не просто ознаку гармонії особистості з самим собою, а й її ставлення до життєвих ситуацій. Тому суверенність може бути вивчена виключно через відношення до різних вимірів психологічного простору. К.О. Абульханова – Славська зазначає, що поняття «суверенності» багато в чому перетинається з категорією суб'єктності [6]. Поняття суб'єктності конкретизується, розкривається в різноманітних суб'єктних проявах особистості. До суб'єктних проявів (властивостей) особистості, різними авторами належать: активність, відповідальність, креативність, рефлексивність, цілепокладання, саморегуляція, самоконтроль, тимчасова організація діяльності, внутрішня свобода, гідність, особистісні смисли, цінності, самовизначення, самодіяльність, самооцінка, самовиховання, самоідентифікація і багато інших.

Розвиток суверенності та уточнення меж відбувається протягом усього життя людини, однак, особливо інтенсивно ці процеси протікають в дошкільному і підлітковому віці. У підлітковому віці суверенність знаходить своє вираження в прагненні як до соціальної, так і територіальної автономії, недоторканності свого особистого простору.

Психологічний простір особистості – суб'єктивно значуща складова буття, яка визначає стратегію життя людини, – і включає комплекс фізичних, соціальних і психологічних явищ, з якими людина себе ототожнює (територія, особисті предмети, соціальні прихильності, установки). Суб'єктивно психологічний простір особистості спирається на сукупність фізичних і психологічних маркерів, які відділяють психологічний простір однієї людини від психологічного простору іншої людини [3].

Суверенність являє собою не просто ознаку гармонії з самим собою, як інтрапсихологічне явище, а й синергетичне ставлення до життєвих ситуацій, які подаються на мові середовища. Тому суверенність можна розглядати через ставлення до різних вимірів психологічного простору. Суверенність проявляється у переживанні автентичності власного буття, доречності в просторово-часових і ціннісних обставинах життя, що сприяє прийняттю і впевненості людини в тому, що вона діє згідно з власними бажаннями і переконаннями. У психологічній літературі суверенність тлумачиться як особистісна характеристика, що виражається в глибокому пізнанні дійсності і освоєнні нею соціального середовища. Передумовою усвідомлення особистістю своєї суверенності є кристалізація «Я», зрілість емоційно-психологічного ставлення до світу, розвиток самосвідомості.

Психологічна суверенність є важливим показником стану кордонів психологічного простору особистості, порушення яких веде до прояву агресії та самозахисту і в той же час є причиною різних форм психічних порушень. Наприклад, порушення суверенності психологічного простору особистості можуть виявлятися як насильство над тілом, вторгнення на чужу особисту територію, використання речей без дозволу власника. За наявними у літературі даними суверенні особистості мають високі показники соціально-психологічної адаптованості до оточуючої її дійсності, чудово орієнтуються в подіях; орієнтовані на сьогодні, переживають тут і тепер момент свого життя у всій його повноті; відчувають нерозривність минулого, сьогодні і майбутнього, тобто бачать своє життя цілісно; депривовані особистості орієнтовані лише на один з відрізків тимчасової шкали (минуле, сьогодні або майбутнє) і (або) мають дискретне сприйняття свого життєвого шляху; мають високий рівень суб'єктивного контролю над будь-якими значущими ситуаціями, вважають, що більшість важливих подій у їхньому житті є результатом їх власних досягнень, що вони можуть ними керувати, і, таким чином, вони відчувають свою власну відповідальність за ці події і за те, як складається їхнє життя в цілому; незалежні в своїх вчинках, прагнуть керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками; вільні у виборі, не схильні до зовнішнього впливу («зсередини спрямована» особистість); депривовані залежні, несамостійні («ззовні спрямована» особистість), мають зовнішній локус контролю; здатні до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування; прагнуть до домінування і відчувають емоційну комфортність у будь-яких ситуаціях; цінують свої достоїнства, позитивні властивості характеру, поважають себе за них, приймають себе такими, які вони є.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, психологічну суверенність можна окреслити як якісну характеристику особистісного стилю людини, яка проявляється у здатності захищати і розвивати свій психологічний простір. Вона являє собою форму суб'єктності людини і дозволяє в різних формах спонтанної активності реалізовувати потреби, формуючи тим самим власний стиль життя. Суверенні особистості незалежні у своїх вчинках, орієнтовані на сьогодні і здатні спрямовувати свій життєвий шлях.

Перспективи подальшого дослідження проблеми ми вбачаємо у вивченні особливостей розвитку психологічної суверенності майбутніх психологів та становлення їх професійного образу.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Максименко С.Д. Психологія особистості / С.Д. Максименко. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
3. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с.
4. Похилько А.Д. Социокультурная автономность сознания: экзистенциально-антропологическое измерение / А.Д. Похилько. – Ростов-на-Дону: Изд-во СКНЦ ВШ «Актуальные проблемы современной науки». – 2006. – 248 с.
5. Психология личности и образ жизни / Отв. ред. Е.В. Шорохова. – М. : Наука, 1987. – 219 с.
6. Сохань Л.В. Жизненная программа личности как способ сознательной организации жизнедеятельности / Л.В. Сохань, М.В. Кириллова // Стиль жизни личности. Теоретические и методические проблемы. – К., 1992. – С. 223-255.
7. Швалб Ю.М. Психологічні критерії визначення стилю життя / Ю.М. Швалб // Соціальна психологія . – 2003. – № 2. – С. 14-20.

References

1. Abul'hanova-Slavskaja K.A. Strategija zhizni / K.A. Abul'hanova-Slavskaja. – M. : Mysl', 1991. – 299 s.
2. Maksymenko S.D. Psihologija osobystosti / S.D. Maksymenko. – K. : Vyd-vo TOV «KMM», 2007. – 296 s.
3. Nartova-Bochaver S. K. Chelovek suverennyj: psihologicheskoe issledovanie sub'ekta v ego bytii / S.K. Nartova-Bochaver. – SPb. : Piter, 2008. – 400 s.
4. Pohil'ko A.D. Sociokul'turnaja avtonomnost' soznaniya: jekzistencial'no-antropologicheskoe izmerenie / A.D. Pohil'ko. – Rostov-na-Donu: Izd-vo SKNC VSh «Aktual'nye problemy sovremennoj nauki». – 2006. – 248 s.
5. Psihologija lichnosti i obraz zhizni / Otv. red. E.V. Shorohova. – M. : Nauka, 1987. – 219 s.
6. Sohan' L.V. Zhiznennaja programma lichnosti kak sposob soznatel'noj organizacii zhiznedejatel'nosti / L.V. Sohan', M.V. Kirillova // Stil' zhizni lichnosti. Teoreticheskie i metodicheskie problemy. – K. , 1992. – S. 223-255.
7. Shvalb Ju.M. Psihologichni kryterii' vyznachennja stylju zhyttja / Ju.M. Shvalb // Social'na psihologija . – 2003. – № 2. – S. 14-20.

Резюме. В статье проанализировано актуальность проблемы суверенизации личности, охарактеризовано категорию «психологическая суверенность» как стойкий социально-психологический конструкт, который представляет собой условие и результат продуктивной деятельности в разных сферах и поэтому может коррелировать с объективными и субъективными показателями жизненного успеха, адекватными возрастной стадии и конкретной жизненной ситуации личности. Психологическую суверенность проинтерпретировано как качественную характеристику личностного стиля человека, которая проявляется в способности защищать, развивать и расширять свое психологическое пространство.

Ключевые слова: личностная суверенность, психологическое пространство личности, личностная автономность, кристаллизация «Я», суверенизация личностного стиля.

Summary. The article analyzes the relevance of the problem of the sovereignty of the individual. Presents the philosophical and psychological content of the problem as a significant component of existence that defines the strategy of a person's life. Defined theoretical platform and it is proved that the category of "personal sovereignty" requires psychological, physiological and socio-cultural clarification. Comparing the diversity of views about the content, nature and functions of personal sovereignty, which is defined first in psychology the concepts of "authenticity", "autonomy", and later "sovereignty". In most cases, the concept is viewed more as synonyms, and concepts that have their own volume and phenomenology. It is stated that the achievement of psychological sovereignty (personal autonomy) determines the perspective of the study of the individual psychological space and incorporating the complex physical, social and psychological phenomena with which a person identifies himself (territory, personal items, social attachment, installation). Therefore, sovereignty can be regarded in relation to the different dimensions of psychological space. Sovereignty is manifested in the experience of authenticity of our own existence, relevance in spatial-temporal and axiological circumstances of life that promotes the adoption and confidence of the people that it acts in accordance with their own desires and beliefs. It is regulated that the sovereignty of the psychological is sustainable and forms a socio-psychological construct that can be defined as the image and lifestyle of a person. Thus, the psychological sovereignty can be interpreted as a qualitative characteristic of the personal style of the person, which manifests itself in the ability to protect, develop and expand their psychological space.

Key words: personal sovereignty, psychological space of the person, autonomy of the individual, the crystallization of "I", independence of personal style.

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Теоретичний аналіз концептуальних підходів дослідження проблеми рефлексії у філософській та психологічній науці.....	4
Андрушко Я.С., Михаць О.І. Особливості взаємозв'язку екзистенційних потенцій особистості військовослужбовців на основі кореляційного аналізу.....	10
Артемова О.І. Розвиток вербальної креативності студентів-психологів в процесі професійної підготовки.....	13
Бабак К.В. Психологічна служба ВНЗ як засіб психологічного супроводу професійного розвитку студентів.....	18
Бабій М.Ф. Генезис невербальних проявів обману у неповнолітніх.....	22
Безлюдная В.И. Психологическая коррекция отклонений в системе межличностного взаимодействия детей дошкольного возраста.....	25
Безушко С.А. Психологічний аналіз уявлень про самореалізацію сучасної молодої жінки:гендерний аспект.....	29
Білоус Р.М., Охріменко В.О. Психологічні особливості життєвої перспективи юнаків.....	33
Бойко-Бузиль Ю.Ю. До сутності категорії професійного становлення особистості.....	37
Большакова А.М. Об'єктивні та суб'єктивні показники особистісного потенціалу.....	40
Борисова А.О. Соціальні аксіоми у структурі картини світу студентів-іноземців.....	43
Бужинська С.М., Кондрацька Л.В. Вплив позитивного мислення на збереження психологічного здоров'я майбутніх педагогів.....	47
Главінська О.Д. Сучасні аспекти психології становлення особистісної суверенності.....	51
Демчук О.О. Автентичність як невід'ємна якість майбутнього психолога.....	55
Демянюк О.Б. Уявлення про сім'ю як компонент образу світу особистості.....	57
Дергач М.А. Співзалежні любовні стосунки в старшому юнацькому віці.....	60
Дмитріюк Н.С. Ефект батьківської депривації як негативний чинник психічного розвитку дітей раннього віку.....	65
Дуркалевич І.В. Специфіка віртуального спілкування у заробітчанських сім'ях.....	69
Івашкевич Е.Е. Психологічні особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу.....	74
Івашкевич Е.З. Аспекти соціального інтелекту педагога.....	77
Івашкевич І.В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності.....	81
Іщук О.В. Імплементация ідей організаційної психології на сучасних підприємствах.....	85
Колупасва Т.Є. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування сучасних педагогічних технологій як наукова проблема.....	90
Компанович М.С. Психосоматичний підхід у трактуванні серцево-судинних захворювань у підлітковому віці.....	93
Корчакова Н.В. Розвиток емпатійної моралі в українських підлітків.....	98
Коць М.О., Онопченко І.В. Психологічні особливості прояву інтернет-адикцій у студентському середовищі.....	105
Крижановська З.Ю., Сичак О.О. Самореалізація особистості після виходу на пенсію, як спосіб її самовиповнення.....	109
Крюкова Л.В. Особливості взаємозв'язку емоційної сфери та процесів адаптації у першокласників.....	112
Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення та розвитку професійних інтересів та професійної спрямованості старшокласників.....	116
Кулакова Л.М. Особливості розвитку самосвідомості молодшого школяра в умовах навчальної діяльності.....	120
Курячий С.В. Динаміка рівня психофізичної підготовленості студентів.....	124
Лосик Г.В. Информационные технологии и их влияние на психологическое здоровье человека в онтогенезе.....	127
Луцик Г.О. Загальні підходи до розуміння девіантної поведінки підлітків в контексті підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.....	133
Лящ О.П. Юнацький вік як фактор розвитку емоційного інтелекту.....	137
Маланьїна Т.М. Співвідношення когнітивного інсайту та Я-відмежування.....	141
Маліновська Н.В. Навчально-мовленнєва діяльність старших дошкільників: мотиваційний компонент.....	145
Мухалчук Н.О., Ivashkevych E.E. Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse.....	149
Нестерук-Володимирець О.В. Результати психодіагностичного дослідження мотиваційного та творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури старшокласника.....	152
Новік Л.О. Мотиваційні аспекти формування позитивного професійного іміджу у студентів-психологів.....	156
Осипчук О.П. Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі.....	159
Перепелиця О.В. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності освітян.....	164
Піонтковська Д.В. Розвиток національних цінностей особистості як умова становлення національної ідентичності студентської молоді.....	168
Помилуйко В.Ю. Розвиток ключових компетентностей особистості у різних стадіях дорослості.....	172
Рибак В.А. Особливості процесу соціально психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	176

Романюк В.Л., Пилипака Ю.І. Реактивність та психічне здоров'я особистості.....	180
Рудь Г.В. Особливості саморефлексії тілесного потенціалу у юнацькому віці	185
Савенко Д.О. Структурна організація самосвідомості матері.....	190
Савуляк В.О. Релігійний досвід особистості як чинник розвитку її духовності.....	193
Северин А.В. Перцептивные действия подростков и способы их коррекции на основе восстановления звеньев модели перцептивного действия с предметом вариативной формы	197
Співак Д.В. Психологічний аналіз досліджень розвитку професійного образу «Я» у майбутніх фахівців допомагаючих професій.....	204
Співак Л.М. Вікова динаміка національної саморефлексії юнацтва за показником «рідна мова»	208
Ставицька О.Г. Прояви булінгу в сучасній школі.....	211
Ставицький Г.А. Роль іноземної мови за професійним спрямуванням у фаховій підготовці студентів.....	214
Хомич І.С. Моральні уявлення молодших школярів.....	218
Хупавцева Н.О. Вплив стресу на організм людини та шляхи його подолання	222
Шестопа І.А. Особливості особистісного розвитку жінок зрілого віку у руслі професійної самореалізації.....	225
Шпак М.М. Теоретико-методичні аспекти розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі соціально-психологічного тренінгу.....	229
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у дітей молодшого шкільного віку.....	234
Яцюк Н.О. Проблема моральної рефлексії у сучасній психології	238
Відомості про авторів	243

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 7

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

УДК 159.9+316.6